

Heti, ei »välittömästi»

Yleisradion »kielivartio» 2. lokakuuta 1965

Kielivartio on useammin kuin kerran iskenyt katseensa paperikielen venkuroihin ja suositellut tilalle suoraa ja sileää, sellaista mikä on tuttua konstailemattomasta puhekielestä. On sekä lyhyempää että luontevampaa puhua *huonoista säästä* kuin *epäedullisista sääolosuhteista*, ja turhan mutkikasta on väittää asuvansa *rannan välittömässä läheisyydessä*, kun kerran voi asua yksinkertaisesti *aiivan lähellä rantaa*. Tämänkertaisen vartion aiheena on taas samantapainen joutava venkura, ja se on ajanilmauksena käytetty sana *välittömästi*. Turruksiin asti saamme lehdistä lukea ja radiosta kuulla tällaista:

»Henkilöauto pysähtyi *välittömästi* kuljettajan huomattua päälleajon.» Tai: »Reitin varrella asuvia ihmisiä on kehoitettu ilmoittamaan *välittömästi*, jos he näkevät jotain epäilyttävää.» Tai: »Presidentti Nasser ilmoitti keskiviikkoiltana, että arabimaiden edustajat olivat päättäneet kutsua *välittömästi* kotiin Bonninsuurlähettilänsä.» Tai vielä, lainatakseni kaksitoista peräkkäistä riviä helsinkiläislehden selostuksesta, joka koski Äänekoskella äskettäin sattunutta tuhoisaa räjähdys-onnettomuutta: »Tätä asiaa lähdettiin *välittömästi* tutkimaan ja korjaamaan. Voimapäällikkö H. ei päässyt vielä kattilasaliin ennen kuin räjähdys tapahtui. Hän hälytytti *välittömästi* tehtaan palokunnan sekä suojelupäällikön, joka puolestaan antoi *välittömästi* hälytyksen tehtaalla toimiville ensiapuryhmille.»

Pannaanpa kilpasille tämä kirjoitetun kielen *välittömästi* ja sen puhekielinen vastine, tuttu pikku sana *heti*. Lyhyydessä *heti*-sana päihittää kilpailijansa kirkaasti: kaksi tavua, neljä kirjainta viittä tavua ja kahtatoista kirjainta vastaan. Entä jos verrataan näiden kahden sanan luontevuutta? Tokkohan monikaan päästeli jokapäiväisessä puheessaan tähän tapaan: »Tuostapa pitää *välittömästi* ottaa selvä», tai näin: »Saat mennä saunaan *välittömästi* muun väen jälkeen» — sujuvaa kieltä sen sijaan ovat lauseet »Tuostapa pitää *heti* ottaa selvä», »Saat mennä saunaan *heti* muun väen jälkeen». Koskipa vertailu lyhyyttä tai luontevuutta, *heti* suoriutuu siis voittajaksi, ja tämän tuloksen pitäisi olla selvä vihje myös kaikille kynänkäyttäjille: hylättävään tärkeilevä *välittömästi*, nostettakoon vaatimaton mutta naseva *heti* kuntaan.

Kannattaa kysyä, mihin tuollaisen venkuran kuin *välittömästi*-sanana yletön suosio kirjoitetussa kielessä mahtaa perustua. Osasyys on kai sama, joka pitää pinnalla monia muitakin paperikielen lempisanoja ja -sanontoja: harhautunut luulo, että esityksen painavuus ja teho automaattisesti voittaa, kun käytetään arkisimmasta ja yksinkertaisimmasta poikkeavaa ilmaisuja, mitä tahansa. Mutta alkuun koko tuo *välittömästi*-muoti ei olisi päässyt, ellei sillä olisi ollut esikuvanaan samantapainen muodoste monissa muissa kielissä: ruotsin *omedelbart*, saksan *unmittelbar*, englannin *immediately*.

Juuri käännösteksteistä koko turhanakainen *välittömästi*-sanan käyttö kai on lähtenytkin liikkeelle; vasta seuraavassa vaiheessa tartunta on yltänyt alun perin suomeksi kirjoitettuihin teksteihin. Kääntäjä alkutekstinsä lumoissa tietysti torkahtaa helpommin kuin se, joka kirjoittaa suomea suoraan vieraitta malleita, ja sellaisesta torkahduksesta sopii lopuksi esittää pikku näyte:

»Neuvostoliiton ulkoministeri Andrei Gromyko torjui nootin *välittömästi sen jälkeen kun se oli esitetty.*»

Miksei, voihan näinkin sanoa, mutta jos tämä virke olisi alkuaan kirjoitettu suomeksi, sen sanamuoto olisi ehkä vaitonvaraisesti ohjautunut tällaiseksi: torjui nootin *tuoreeltaan*. Nähdään siis, että samoin kuin lyhyt luonteva sana voi menestyksellisesti korvata pitkän ja kömpelön, samoin yksi ainoa ilmaisuvoimainen sana, tässä tapauksessa *tuoreeltaan*, voi korvata monisanaisen kiertoilmauksen, tässä peräti seitsensanaisen jakson *välittömästi sen jälkeen kun se oli esitetty.*

TERHO ITKONEN

N -

K

S